

Başvuru Tarihi: 22.04.2020 / Kabul Tarihi: 25.01.2021 / Derleme Makale

BİR ÖLÜMÜN ANATOMİSİ: ANTON ÇEHOV'UN İVANOV OYUNUNDA İVANOV'UN İNTİHARINI ANLAMAYA ÇALIŞMAK

Berkay ERDOĞAN¹

ÖZ

Bu çalışma, Anton Çehov'un "İvanov" oyununu, toplumsal değişim süreciyle birlikte çıkmaza sürüklenen İvanov'un intiharını sosyolojik, psikolojik ve felsefi açıdan incelemektedir. 19.yüzyıl Rusya'sında gerçekleşen toprak reformu ve Ekim Devrimi'nin neden olduğu toplumsal geçişe tanıklık etmiş ve bu süreci de belirgin şekilde oyunlarında yansıtmış olan Çehov'un oyunda, gerçek hayattaki bu değişim sürecinin kurgusal düzlemde İvanov'un intiharına ne derece yansıdığını anlamaya çalıştık. Sosyolojik olarak toplumsal yapının değişmesiyle birlikte İvanov'un topluma entegre olamamasından kaynaklı intihar ettiği kanaatinde, psikolojik olarak bu geçiş sürecinin İvanov için büyük bir ruhsal boşluk ve melankoliye neden olduğu ve bu yüzden intihar etmiş olabileceği kanısındayım. Son olarak da felsefi bağlamda İvanov'un varoluş sancısı çektiği ve hayatı anlamlandırılmamasından kaynaklı yaşamı reddettiği sonucuna vardım. Bu bakımdan İvanov'un intiharı, toplumsal olarak sisteme dâhil olamayan aristokrat sınıfın 'psikolojik bir başkaldırı' edimiyle sistemden kopuşunu görmemizi sağlamakta bilinçli bir sonuç halini alır.

Anahtar kelimeler: Çehov, İvanov, intihar, toplumsal değişim, Ekim Devrimi

¹ Toplumsal Cinsiyet Uzmanı, Dokuz Eylül Üniversitesi Sahne Sanatları Yüksek Lisans
E-mail: berkayerdogan93@gmail.com
ORCID: 0000-0003-0121-5508

ANATOMY OF A DEATH: TRYING TO UNDERSTAND THE SUICIDE OF IVANOV AT ANTON CHEKHOV'S IVANOV PLAY

ABSTRACT

This study examines Anton Chekhov's play 'Ivanov' and Ivanov's suicide, which was brought to a dead end with the social change from a sociological, psychological and philosophical point of view. We tried to understand to which extent the social transition caused by the Russian soil reform and the October Revolution in the 19th century is reflected on Ivanov's suicide on a fictional level in the play of Chekhov, who witnessed this process of change in real life and reflected this process clearly in his plays. Sociologically, with change of social structure, Ivanov's suicide due to his inability to integrate into society, I believe that, this transition process caused a great spiritual emptiness and melancholia psychologically for Ivanov, and that he may have committed suicide because of it. Finally, in the philosophical context, I came to the conclusion that Ivanov denied life because of his pain of existence and his inability to make sense of his life. In this respect, Ivanov's suicide would be a conscious conclusion to enable us to see the aristocratic class, which cannot be socially involved in the system, depart from the system by the act of psychological rebellion.

Keywords: Chekhov, Ivanov, suicide, social change, October Revolution

GİRİŞ

Toplumsal yapı, kendi içinde sistemli bir bütündür. Bu sistem, her toplum için farklı normlar olarak karşımıza çıkar. Öyle ki, kültürel kodlar toplumsal bütünlüğü oluşturan temel öge iken bu kodların toplumsal değişimi etkilediği de göz ardı edilmemelidir. Zira her toplum, kendi değişim dinamiklerini yine kendi oluşturmaktadır.

Bu bağlamda; tüm toplumların ve toplumsal alt sistemlerin kendilerini korumaya yarayan statik unsurlarla birlikte değişimini etkileyen dinamik parçalarla örülü bir yapı olduğu söylenebilir. Toplumların temel özellikleri ise bu unsurların baskın olup olmamasıyla belirlenir (Akyüz, 1992: 268). Dolayısıyla dinamik veya statik unsurlar, tüm toplumlar için kendi toplumsal yapılarının özellikleriyle açıklanır ve toplumsal değişimi etkiler.

Toplumsal değişim; toplumlarda meydana gelen önemli gelişmelerle birlikte bu gelişmelerin maddi ve maddi olmayan kültüre yansımaları olarak tanımlanabilir. Kongar (2013), toplumsal değişimi, “teknolojik değişimin temelinde, insanlar arası ilişkinin değişmesi” (s.23) olarak tanımlamıştır. Kongar’a göre toplumsal değişim kültürel, siyasal ve ekonomik değişimlerle de yakinen ilintilidir. Zira toplumsal değişimi sağlayan faktörler de bu üç olgudur.

Aktörler arası ilişkilerin değişmesi anlamına gelen toplumsal değişim, hem üretim ve mülkiyet ilişkilerinin değişmesine hem de anlamların, kuralların ve değerlerin değişmesine bağlıdır. Bu bağlamda bu değişimler genel toplumsal değişime de yol açabilmektedir. Değişim bir defa başladıktan sonra ise teknoloji ve ideoloji birbirlerinden etkilenmektedir. İdeoloji bu süreçte kimi toplumsal değişimlerin nedeni olabileceği gibi kimi toplumsal değişimlerin sonucu olabilmektedir (Kongar, 2013: 24).

Bu bağlamda Rusya’nın toplumsal değişiminin geçiş döneminde yaşamış Anton Çehov’un ilk oyunu olan “İvanov”da toplumsal değişimin İvanov karakterinin intiharına nasıl etki ettiği sosyolojik, psikolojik ve felsefi olarak çözümlenmiştir. Bu noktada ilk olarak Rusya’daki toplumsal değişime bakılacaktır. Ardından sosyolojik bağlamda Emile Durkheim’in İntihar teorisi, psikolojik bağlamda depresyon ve melankoli, felsefi bağlamda ise Arthur Schopenhauer ve David Hume’in görüşleri ile Varoluşçuluk üzerinden İvanov’un intiharı anlaşılmalı çalışılmıştır.

1. Rusya’da Toplumsal Değişim

Feodal Rusya’da toprak sahibi feodaller ve toprak kölesi köylülerden (serfler) oluşan başlıca iki sınıf bulunmaktaydı. Toplumsal, siyasi ve ekonomik hayatta feodal beyler ve toprak sahiplerinin etkisi büyüktü. 1853-56 yılları arasında Kırım Savaşı etkisiyle yaşanan ekonomik ve sosyal bunalım köylü ayaklanmalarını ortaya çıkardı (Güney, 2015: 12-13).

19.yüzyılın ortalarına doğru feodal sistem yani bir başka deyişle ‘derebeylik düzeni’, gelişmekte olan üretim güçleri ile zıt düşerek gerilim yaratmış, bu gerilim esnasında devrimci akımlar güç kazanmaya başlamıştır çünkü toprak köleliği kavramı ve feodal ilişkiler üretkenliğin artmasından başlayarak, piyasanın genişlemesine kadar her türlü kapıyı kapatarak kapitalizmin gelişmesine engel oluyordu. Çarlık Hükümeti 1861 yılında reform yaparak ‘egemen sınıfın hareketiyle’ yukarıdan aşağı bir hamleyle toprak köleliğini kaldırdı. Buna feodaller tarafından gerçekleştirilen ‘burjuva reformu’ da denilir. Bunun böyle tanımlanmasının nedeni; derebeylerin (büyük toprak sahipleri) toprak mülkiyetine hiç dokunulmamış olmasıdır. Bir başka deyişle derebeyleri, önceden işledikleri ‘sözde’ toprakları eski kölelerine devretmişlerdir. Fakat bunun bedeli olarak köylüler 49 yıllık, taksitler halinde ödenecek olan vergiye mecbur tutulmuşlardır. Verginin adına ‘Kurtuluş Vergisi’ diyen devlet, verginin boyutunu köylünün toprak parçasının büyüklüğüne göre belirlemekteydi. Devlet, mevcut toprakların en kötüsünün dağıtıldığı köylülere ‘toprağının ¼ ünü kabul etmesi halinde’ vergi talep etmeyeceğini bildirdi. Bununla beraber bazı köylülere toprak bile vermedi. Böylelikle 1861 reformundan sonra köylünün elinde eskisinden daha az toprak ve ‘kurtuluş vergisi’ adı altındaki tazminat kaldı.

Soyluların topraklarına hiç dokunmayan hatta köle olan köylülerin elindeki toprakların da soyluların eline geçmesine – bu usul toprak geçişine *otrezki* denir – fırsat veren bu reform, feodal sömürünün temelini oluşturmaktaydı.

1861’de ‘toprak köleliğini’ kaldırarak reform yapan Rusya’da kapitalizm hızla gelişmeye başladı ve Rusya 1860-1900 yılları arasında üretimini yedi misli arttırdı. Bu gelişmeye rağmen yine bir tarım ülkesi olarak kalan Rusya’da iç piyasa darlığı nedeniyle sık sık krizler baş gösterdi. Bu yüzden Çarlık Rusya’sı 1861’den sonra genişlemeye

ihtiyaç duyarak Kafkasya ve bazı Orta Asya ülkelerini ele geçirerek bu ülkeler üzerinde sömürgecilik faaliyetleri yürütmeye başladı. Toprakların genişlemesinden sonra fabrikaların sayısının artması Rusya'nın kapitalizmi benimseme sürecini hızlandırdı. Bu süreç esnasında Rusya sanayi alanında yeni teknikler geliştirdi. Sanayideki makineleşme, insan emeğine duyulan ihtiyacı azalttı; işsizliğe ve insan emeğinin ucuzlaşmasına neden oldu. Bütün bunların sonucunda 1866-1890 yılları arasında Rusya'da üretim temerküzü (toplanması) yaşandı.

Köy ekonomisinin piyasaya git gide bağlamasından dolayı, mal üretimi meta üretimine dönüşüyor ve köylüler arası rekabet de artıyordu. Bunun sonucu olarak da tarımsal üretim gittikçe varlıklı köylüler elinde toplanıyordu. Kapitalizmin etkisiyle köylülerin sınıfında da değişiklikler oluyor, köylüler de köy burjuvazisi ile köy proleter ve yarı proleter olarak farklılaşıyordu (Somer, 1970: 17-21).

Şener (2016), Çehov oyunlarında insanın, yaşamak zorunda olduğu gerçeğe, özlediği ve gerçekleşmesini istediği gerçek arasındaki uçurumu görmek zorunda kalmasının, onun dramını yarattığını ve bunun da toplumsal boyutunda büyük bir değişim sürecine girmiş 19.yüzyıl Rusya'sının yaşama koşullarında bulunduğunu söylemektedir (s.56). Çehov'un geçiş dönemi yazarı olması bakımından feodalitenin çözülme süreci metinde de gösterilmektedir. Yukarıda anlatılanlar ışığında Çehov, metinde İvanov'un temsil ettiği feodal sınıfın çözülmeye başlamasını ve ekonomik olarak gittikçe düşmesini, Borkin'in temsil ettiği orta sınıfın oluşumunu da göstermektedir. Bu bağlamda metinde aristokratların rahat, entelektüel ve eylemsiz oluşları (Lebedev gibi) ve çözülmeye başlamasına karşın ticari kaygılara sahip, risk alan, eylem halinde ve tetikte olan orta sınıfın karşıtlığı yansıtılmıştır.

Dolayısıyla İvanov'un intiharını; Emile Durkheim'in İntihar Teorisi'ne göre toplumsal bir bakış açısıyla, psikolojik olarak İvanov'un ruhsal durumuyla ve son olarak felsefi bakış açısıyla varoluşsal olarak irdeleyeceğiz.

2. Durkheim'in İntihar Teorisi Bağlamında İvanov'un İntiharı

İntihara sosyolojik yaklaşım ilk olarak Emile Durkheim tarafından 1897 yılında *İntihar-Toplumbilimsel İnceleme* adlı yapıtından hareketle gerçekleşmiştir.

Durkheim, intiharı "ölümle sonuçlanacağı bilinerek yapılan olumlu ya da olumsuz bir edimin doğrudan ya da dolaylı sonucu olan her ölüm olayı" (Durkheim, 2002: 25)

şeklinde tanımlamaktadır ve intiharını Bencil, Elcil ve Kuralsız olmak üzere üç gruba ayırmaktadır. Kaya (2014), Durkheim'in başlıca iki amaç güttüğünü söylemektedir: bireyin davranışlarının toplumsal etkilerinin olduğunu göstermek ve kapitalist sanayi koşullarına girmiş Batı Avrupa toplumlarının, toplumsal işlevleri yerine getirebilecek koşullarının bulunmadığını göstermek (s.69).

Oyunda; İvanov 35 yaşlarında bir memurdur. Aynı zamanda toprak sahibidir. Ancak feodal yapının çözülmeye başlamasıyla ekonomik olarak çöküntüye girer. Burjuvalaşma ve insanların "yozlaşması"yla yavaş yavaş psikolojik olarak kendini uzakta hisseder. Çevresindekiler tarafından anlaşılmadığı düşüncesi ve bağlarının zayıflaması ile sonunda intihar eder. Marx "insanın sürekli olarak bastırıldığı bir sistemde, farklı direniş biçimleri ortaya çıkar.bastırılmış olanın geri dönüşü yaşananların sonucu olarak ele alınmalıdır" (2005: 67) der.

Bu bağlamda Durkheim'in açıkladığı intihar teorilerinin tümü İvanov'un intiharını açıklamakta faydalı olacak gibi gözükmektedir.

2.1. Bencil İntihar

Bireyin toplumla kurduğu bağların zayıf olması veya topluma entegre olamamasından kaynaklanan intihar, bencil intihardır. Bireyin dini, ailevi veya siyasi bütünlüğü oluşturamadığı ya da yıkıldığı durumlarda birey intihar etmektedir.

Durkehim'e göre (2002), toplumlar yeni bir oluşum içindeyken intihar oranları genel olarak düşük, toplumlar çözülmeye uğradıkça yüksektir. Örneğin Antik Yunan'ın, Roma'nın ve Osmanlı İmparatorluğu'nun çözülme süreçlerinde de intihar oranları yüksektir. Fransa'da devrimden önce, eski toplumsal yapının çözülmesi sonucunda intihar oranlarında artış görülmüştür (s. 228).

Bu bağlamda İvanov'un toprak sahibi bir memur olarak çalışıyor olmasının ve feodalitenin çözülme sürecinde ekonomik çöküntüye ve sistemin değişmesine bağlı olarak intihara giden yolun açıldığını söylemek sanıyorum yanlış olmaz. Bu değişimin toplumsal yapıda aktörlerin dağılma yaşayıp yalnızlaşmasıyla birlikte İvanov'u bencil intihara sürüklemiş olması, olası gözükmektedir. Bilhassa Borkin ile İvanov arasındaki çatışmada Borkin'in temsil ettiği orta sınıf arzularıyla feodal anlayışın çatışması özdeş denilebilir. Bu bakımdan özellikle birinci perdenin, üçüncü sahnesindeki konuşmalarından anlamaktayız ki İvanov yeni bir bakış açısı için bocalar haldedir. Zira

üçüncü sahnede Borkin, Lebedev'in kızı Saşa'nın doğum günü olduğunu söyler. "Dul" bir zengin olan Marfuşka Babakina ile İvanov isterse evlenebileceğini ve mal varlığını kullanabileceklerini fikrini açar. İvanov bu teklifi kabul etmez. Borkin, İvanov'u tenkit eder ve İvanov konuyu kapatır. Bu noktada İvanov'un gitgide yalnızlaştığını ve bireyciliğe yaklaştığını görürüz.

Aşırı bireycilik, yalnızca intihara yol açıcı nedenleri özendirici olmakla kalmamaktadır, bizzat kendisi de böyle bir nedendir. Yalnız insanların kendi kendilerini öldürme eğilimlerini sınırlandırıcı bir engeli ortadan kaldırmakla kalmamakta, kendisi bu eğilimi bizzat yaratmakta, böylece kendi damgasını taşıyan özel bir intihar türü ortaya çıkmaktadır (Durkheim, 2002: 237).

Bir diğer taraftan bireyin toplumsal bağlılığı zayıfladığında veya koptuğunda bireyin yabancılaşması ve kolektif bilinçten uzaklaşması olasıdır.

Bir grubun iç bağlılığı zayıfladığında ve birey grup yaşamından koptuğunda, ait olduğu gruba yabancılaşmakta ve hedefleri topluluk hedefinin önüne geçmektedir. (...) Sonuç olarak bencil intihar, bireyin kendine çekilmesi sonucunda bireyselleşen ben'in bilinçli bir edimidir; kolektif bilincin zayıfladığı, bireyselleşmenin uç noktalara vardığı, bireylerin toplumla bütünleşmesinin zayıfladığı ve yaşamın bireysel anlamlandırılmasının aşırı güçleştiği durumlarda yaşama son verme edimidir (Edinsel, 2014: 415).

Nutku, *Dramaturgi* (2001) kitabında İvanov'un aydın yabancılaşması yaşadığını (s. 223) söylemektedir. "Ferguson ile Millar, sanayiye dayalı değişimin insan kültüründe bir ilerleme olarak insani özün boşalmasını ve yabancılaşmayı getirdiğini görmüşlerdir (Swingewood, 1998: 41)". Bu bağlamda İvanov'un yaşadığı bu yabancılaşmanın, toplumsal çözülmeye kaynaklandığını söyleyebiliriz.

Ortaya çıkan ani bir ekonomik kriz ya da siyasi bunalım, toplumda siyasi bir kargaşaya yol açıyor. Ve böylesi altüst oluş dönemlerinde geleneksel değerlerde zayıflama eğilimi dikkati çekiyor. İntihar grafiğinin bu dönemlerde yükselmesinin nedenini Durkheim bu olaylara bağlıyor. Öte yandan şehirleşme, hızlı sosyal değişim, hatta aşırı refah gibi gelişmeler ferdiyetçiliğin gelişmesini ve sosyal bağların gevşemesini doğurduğu için, kişinin yalnızlık duygusunu derinleştirmektedir. Kişi, toplum tarafından ilgiyle karşılanmadığı, sevgi ve mensubiyet bağları kuramadığı toplumu 'cezalandırmak' için bu şiddet unsurunu kendisine yöneltebilir ve intihar eğilimi göstermektedir. Sanayileşme ve şehirleşme sebebiyle ferdiyetçiliğin bir hayli geliştiği toplumlarda 'totaliter' bir sosyal ve politik yapının varlığı kişiyle sosyal ve politik sistemin çelişmesini daha fazla arttıracığı için intihar eğilimi güçlenmektedir (Kaya, 2014: 71).

"Çehov'a göre, İvanov, hükümetin baskı politikası karşısında aydınların şaşkınlığını ve Rusya'da toplumsal durumun bozulmasını simgelemektedir" (Troyat, 1987: 96). Sonuçta; İvanov'un toplumsal çözülmeye yaşandığı Rusya'nın fakirleşmeye başlayan aristokrasi olması bakımından yukarıda belirtilen toplumsal değişimle yaşanan intiharın İvanov için de olmuş olması, olası gözükmeyle birlikte bu bakımdan bencil intiharla

örtüyor gözükmetedir. Bu durum aynı zamanda bütün sınıfların bu toplumsal çözümlenmeden etkilendiğini göstermektedir:

Sınıfsal bağlamda bakıldığında intiharın yalnızca ezilen sınıfın değil tüm sınıfların sorunu olduğu görülür. Kapitalizmin ürettiği özne eksik, parçalanmış bir öznedir ve kapitalizm her toplumsal pratik ile birlikte bu özneyi daha da fazla eksiltir ve parçalar. İntihar simgeseldir, bu kapitalizmin toplumsal yapıda -bu bağlamda tüm öznelerin yaşam ve bilinç yapısında- neden olduğu parçalanmaya gönderme yapar (Marx, 2005: 68).

2.2. Elcil İntihar

Elcil intihar; bencil intiharın aksine bireyin toplumla fazlaca bütünleşmesinden kaynaklığını söylemektedir. Toplumsal kuralların, ahlaki değerlerin ve bağların çok güçlü olduğu toplumlarda sık görülmektedir. Toplumsal norm ve değerlerin dışına çıkan birey toplum tarafından bir baskı görür ve bu baskıdan kaynaklı olarak intihar eder veyahut toplumsal norm bireyi intihara zorlar. (Durkheim, 2002)

(...) elcilliğin daha doğrudan ve daha şiddetli bir biçimde intihara yol açtığı başka kimi durumlar vardır. (...) Ölümün toplum tarafından bir ödev gibi benimsetilmesi ya da kimi onur sorunlarının söz konusu olması ya da en azından kurbanın gözünde yaşamayı değersiz kılan tatsız bir olay geçmiş olması gerekiyordu. Ama özveri hiçbir özel neden olmadan kendi başına övgüye değer sayıldığından, bireyin sırf özveri zevkini tatmak için kendini öldürdüğü durumlarda bile vardır (Durkheim, 2002: 253).

Ayrıca Margarette Von Andics'in *Suicide and the Meaning of Life* (1947) çalışmasında, insanın yaralanan öz saygısının da intihara yol açan önemli sebeplerden olduğu belirtilmektedir (Aktaran; Alvarez, 1999: 98).

Bu noktada İvanov'un Livov ile birinci perde sekizinci sahnede aralarındaki çatışma yukarıda anlattığımız durumlar için örnek gösterilebilir:

Livov (heyecanlı): NikolayAlekseyeviç, dinledim sizi... Özür dilerim, dosdoğru, düpedüz konuşacağım. Bırakın söylediklerinizi, daha sesinizde, sesinizin tonunda öyle umursamaz bir bencillik, öyle soğuk bir katı yüreklilik var ki... Şaşıyor insan... Size yakın olan bir insan sırf size yakın olduğu için yok olup gidiyor, günleri sayılacak kadar az ve siz... hala sevmeyebiliyorsunuz onu, hala dolaşabiliyor, öğütler verebiliyor, çalım satabiliyorsunuz... Bende güzel konuşabilme yeteneği yok, gücüm yetmez buna, fakat, fakat... sizden hiç ama hiç hoşlanmıyorum.

İvanov: Olabilir, olabilir... Kuşkusuz, dışardan biri olarak daha iyi görüyorsunuz her şeyi... Beni anlamış olmanız olağandır... Herhalde çok, çok suçluyum... (Çehov, 2006: 14)

Bunun yanında ikinci perdenin dördüncü sahnesinde insanların İvanov'u yalnızca para düşünen birisi olarak algılaması ve bu durumdan dolayı görece dışlanması ve toplumsal statüsünün düşürülmesi İvanov için önemli bir sebep olabilir. Zira hem onun

Anna'yla hem de Saşa'yla parası için evlendiği algısı İvanov gibi “onurlu bir soylu” için küçük düşürücü bir durumdur. “Çehov bütün oyunlarında toplumsal değişimin saf dışı bıraktığı insanların dramını işlemiştir” (Şener, 2003: 47). Bu bakımdan elcil intihar ile de ilintilidir. Zira İvanov'un para düşündüğü sanılmasından kaynaklı dışlanmış olması durumu bir nebze de olsa diğerleri tarafından ona toplumsal alanda ceza verilmesine neden olmaktadır. Aynı zamanda İvanov'un tüm bu “kötü şöhreti”ni ve onurunu kurtarmak adına bir intiharın söz konusu olabileceği kanısındayım.

Bu durumda İvanov'un oyun sonunda kendini her şeyden geri çekmesi ve yalnızlaşmasıyla intihara önemli bir neden oluşun söz konusu olduğunu söyleyebiliriz. Ayrıca toplum tarafından ve özellikle Livov ile onurlu olmak üzerinden yaşadığı çatışmanın bir sonucu olarak da elcil intihar bir neden olabilir.

2.3. Kuralsızlık İntiharı

Kuralsızlık intiharları: bireyin toplum tarafından yeterince kontrol edilmemesinden kaynaklanmaktadır. Zenginleşme, fakirleşme, boşanma gibi ani değişimlerin neden olabileceği bu tip intiharlarda birey davranışlarını düzenleyecek normlardan yoksun kalmakta ve bundan dolayı intihar edebilmektedir (Durkheim, 2002).

(...) ani bir toplumsal değişim sonucu, insanların gerçek deneyimleri ile kuralsal beklentileri arasında kopukluğun olduğu bir durumu, çok açık bir kuralsızlık durumu olarak kabul eder. Hakkında deneysel bilgi toplanabilecek ve kuralsızlık yaratacak bu tür olaylar, Durkheim'e göre, bir eşin ansızın ölümü, ve ekonomik buhran dönemlerini içerir (Wallace ve Wolf, 2015: 51-52).

Bu bağlamda İvanov'un toplumsal çözülme sonucu maddi olarak kötü duruma girmesi de onu bir derecede intihara sürüklemiş olabileceği fikrini akılda tutmak gerektiğini göstermektedir.

Ekonomik çöküş dönemlerinde eski gereksinim düzeyinin karşılanamadığı ve ekonomik yükseliş dönemlerinde yeni gereksinim düzeyinin abartıldığı her iki 'kriz' durumunda da intiharların artmasının nedeni, bireysel yaşamdaki kolektif (toplum) düzeninin bozulmasıdır. (Edinsel, 2014: 417).

Çehov kişileri, toprak köleliğinin kaldırıldığı, ticaretin geliştiği ve orta sınıfın güçlendiği dönemde yaşamaya çalışan mülk sahibi aristokratlarıdır (Şener, 2016: 57). Oyunun birinci perdesinin birinci sahnesinde Borkin'in İvanov'dan para istemesi, Lebedev'in borcunu tahsil etmek için gelmesi ve İvanov'un ekonomik olarak iyi olmaması dolayısıyla bu durumdan kaynaklı yaşamsal faaliyetlerinin eskisi gibi sürdürememesi durumunun onu intihara sürüklemiş olabileceği kanısındayım:

İvanov: (...) Daha bir yıl öncesine kadar sağlıklı, güçlü, dinç, çalışkan ve ateşli bir adamdım. İşte bu ellerimle çalışıyordum. (...) Evim barkım yıkılıyor, ormanın balta vuruşları altında çatırıyor. (Ağlar) Toprağım öksüz çocuklar gibi bakıyor yüzüme. (...) (Çehov, 2006: 56-57)

Sonuçta, özellikle İvanov'un toplumsal değişimden kaynaklı yaşadığı bireysel değişim de bu duruma tekabül etmekte ve intihara sebebiyet vermektedir diyebiliriz.

3. Psikolojik Açıdan İvanov'un İntiharı

Psikolojik yaklaşımda intihar üzerine açıklamalar getiren ilk kişi Sigmund Freud'dur. "Freud, intiharı, zihinde oluşan dengesizlik sonucu ölüm içgüdülerinin yaşam içgüdüleri üzerindeki zaferi olarak niteler" (Şen, 2008: 199). Yas ve Melankoli adlı intiharı ele aldığı yazısında melankoliyi şu şekilde açıklamıştır:

Melankolinin ayırıcı özellikleri, derin acılı bir yeis hali, dış dünyaya ilginin kesilmesi, sevme kapasitesinin kaybı, aktivitelerin inhibisyonu, ve kendini kınamaya, yermeye varan ve sanrısız cezalandırılma beklentisinde sonuçlanacak şekilde, kendine saygıda azalma halidir (Freud, 1964, ?).

Freud, bireydeki sadizmin çöküntü hallerinde bireyin kendine çevrildiğini ve süper ego tarafından egonun kendini bırakıp ölüme doğru gittiğini ileri sürmektedir ve bireyin bu sadizmi kendine yönlendirdiğini söyler (Arkun, 1963: 119). Freud'a göre, her insanda intihar eğilimi vardır. Ancak bu eğilim ego savunmaları, yaşama alışkanlıkları vb. tarafından kontrol altında tutulur. Bununla birlikte savunma ve kontrolleri, sevme ve yaşama alışkanlıkları bozulduğunda kişi kolaylıkla intihara sürüklenebilmektedir (Boran, 2006: 180). Freud'un konuyla ilgili olarak söylediklerine

İvanov'un ikinci perde sekizinci sahnede Saşa ile konuşması örnek gösterilebilir:

İvanov: İşte böyle Şuroçko. Bir zamanlar çok çalışır, çok düşünürdüm, ama yorgunluk duymazdım. Şimdiyse yaptığım bir iş, ne de üzerinde kafa yorduğum bir sorun, ama vücudum ve ruhum o kadar yorgun ki... Vicdanım gece gündüz sızlıyor, derinden derine suçlu olduğumu seziniyorum, ama suçum nedir, bilmiyorum bunu. Üstelik bir de karımın hastalığı, parasızlık, tükenmek bilmeyen hırgür, dedikodular, Borkin budalası... Evimden öyle bıktım ki artık, işkenceden daha beter geliyor orda yaşamak. (...) Sözüm ona eğlenmek için geldim ya, işte burda da sıkılıyorum, eve dönmek istiyorum. İzin verin, sessizce çıkıp gideyim (Çehov, 2006: 38-39)

İçli, *Türkiye'de İntiharların Bölgesel Dağılımı (1983)* isimli doktora tezinde Freud'un intiharı ölüm, reddedilme veya hayal kırıklığına uğrama yoluyla libidinal ilişkilerin kaybedilmesinden dolayı hızlandırılan depresyon sonucu yaşadığını söyler. 1910'da intiharla ilgili önemli bir takım klinik özellikler saptanmıştır. Bunlar: başkalarının ölümünden dolayı duyulan suçluluk duygusu, başkalarından bu yolla öç

alma arzusu gibi (Aktaran Boran, 2006: 19). Bu duruma, üçüncü perdenin on birinci sahnesinde Saşa ile İvanov'un Anna hakkında konuşmaları örnek gösterilebilir:

İvanov: Hayır. Ezizyet ediyorum kendime. İnsanlar bana acı veriyorlar. Dayanma gücüm kalmadı! Ve sen burdasın! Ne kadar kötü, ne kadar olağandışı bir şey bu! Saşa, ne kadar suçluyum, ne kadar suçluyum!
(...)

Saşa: Suçlusun çünkü karını artık sevmiyorsun öyle değil mi? (...)

İvanov: (keser) Vs. vs. vs... Sevdin, soğudun, duyguların üstünde egemen değilsin. Basmakalıp söz bütün bunlar, gereksiz bir yığın cümle. Bunlarla yardım edemezsin bana" (Çehov, 2006: 61)

İvanov: (...) Yakınmalarım, mızımlıklarımınla karımın on yılını zehirledim. Sen daha nişanlımken gülmeyi unuttun, beş yıl birden yaşlandın. Hayatta her şeyi açık seçik anlayabilen baban, benim yüzümden insanları anlayamaz oldu. Gittiğim her yere can sıkıntısı, neşesizlik, hoşnutsuzluk taşıyorum. (...) (Çehov, 2006: 79)

Bununla beraber, Livov'un Anna'nın ölümünden İvanov'u sorumlu tutması da örnek gösterilebilir.

Dr. Farberow ile Shneidman'ın çalışmalarının sonucunu aktaran Arkun, bireyler arası çatışmaların etkili olduğunu söylemektedir.

Dr. Farberow ile Dr. Shneidman tarafından yapılan araştırmalar gösteriyor ki, gerçek intiharda insan-içi, motivasyonla insan, kendi içindeki yıkıcılık iç-güdülerinin tesiriyle ölümü aramaktadır. Teşebbüslerde ise, insanlar-arası faktörler önemlidir. Yani kişiler arasındaki çatışma ve geçimsizlikler. (...) Ümitsizlik, yalnızlık, işe yaramamak inancı gibi faktörler yaşlıları kolaylıkla ölüme sürüklemektedir (Arkun, 1963:137).

Bu duruma, dördüncü perdenin on birinci sahnesi örnek gösterilebilir:

İvanov: (...) Aynada yüzüme bir göz attım, vicdanımda sanki bir bomba patladı! Kendinle alay ettim, utançtan az daha aklımı oynatıyordum. (Güler) Melankoli! Soylu tasa! Anlaşılmaz acı! Bir oturup şiir yazmadığım kaldı. Sızlanmalar, Lazar rolü oynamalar, kendi can sıkıntılarımınla herkesi tasalandırmalar, hayır, hayır, hayır! Güneşin parladığını ve bir karıncanın bile kendinden hoşnut olarak yükünü taşıdığını göre göre; yaşama gücünü bir daha ele geçirmemek üzere yitirdiğini, paslandığını ve hayatını tükettiğini, bir ruh güçsüzlüğüne kapılıp gırtlığına kadar iğrenç bir melankoliye gömüldüğünü kavramak -hayır, hayır, hayır! (...) (Çehov, 2006: 78-79)

Jamison (2004) ise intihara meyilli insanların düşünceleri kelce uğrar. Seçenekleri yararsız, yokmuş gibi görünürken, ruhsal durumları umutsuzdur. Gelecek-şimdi birbirinden bağımsız değildir der. (s.119)

Ağır depresyon bizi insan yapan hayati güçlerin tümünü felç eder, yerine kasvetli, çaresiz, umutsuz ve donuklaşmış bir hal bırakır. (...) Tüm dayanaklar kaybolur, her şey karanlık ve duygusuzdur. Anlamsızlığa kayış önce yavaş sonra mutlaklır. (...) Kişi kuşkulu, dalgın, kararsızdır ve kendini cezalandırır. Beden feci yorgundur; hiçbir şeye karşı arzu kalmamıştır; hiçbir şey için çaba gösterilmez ve hiçbir şeyin kıymeti yoktur (Jamison, 2001: 131).

Bu durum ise kendini dördüncü perdenin on üçüncü sahnesinde kendini göstermektedir:

İvanov: (...) Bir zamanlar ateşli, içten, akıllı bir gençtim; sevgililerim, nefretlerim ve inançlarım kimseninkilere benzemezdi. On adammışım gibi çalışır, o adammışım gibi ümit ederdim. Yel değirmenleriyle savaşır, alımla duvarlara tos vururdum. Gücümü tartıya vurmaktan ve daha hayatı öğrenmeden sırtıma öyle ağır bir yük yükledim ki, bir süre sonra belim çatırdadı, damarlarım uzayıp gevşedi. Tükettim kendimi. Ölçsüz içiyor, coşuyor, çalışıyordum. Söyle, sonuç başka türlü olabilir miydi? Biz o kadar yetersiz ve yapılacak işler de o kadar çok ki!.. Tanrım, o kadar çok ki!.. İşte, kendisiyle savaştığım hayat nasıl acımasızca öç alıyor benden! İşte otuz beşindeyim ve kendimi içkiyle sersemlemiş bir adam gibi duyumsuyorum. (...) (Çehov, 2006: 82-83)

Jung, bilinçdışında komplekslerden oluşan daha ufak kişiliklerin sonucu olarak içedönüklüğün dışadönüklükten baskın olması sonucu içsel uyumsuzluktan kaynaklı kişiyi intihara sürükleyebileceğini; Adler, intihara eğilimli bireyin üstesinden gelemeyeceği bir aşağılık duygusu içinde olduğunu ve toplumla olan bağlarını kesen bireyin, kendisine bir hedef seçmek ve toplumda kendine bir yol çizmek için kullanacağı saldırganlık güdüsünü kendisine yönelttiğini söylemektedir. Karl Menninger, psikanalitik olarak intiharın, sevgi ya da nefretle oluşan ‘öldürme arzusu’, depresyon, melankoli ve umutsuzlukla oluşan ‘ölme arzusu’ ve suç ya da utançla oluşan ‘öldürülme arzusu’ olmak üzere üç öğeden oluştuğunu ifade eder (Şen, 2008: 199-200).

Troyat, *Çehov* (1987) kitabında İvanov’un psikolojik durumu ile ilgili şunları söylemektedir:

Her şeye rağmen egemen olan, durmadan işleyen zamanın yıpratmaları değil, İvanov’un kişiliğiydi, düşleri içinde gömülü, gerçek bir tutkuya kapılmayan, binde bir geliveren coşku nöbetleri de sağlıksız bir durgunluk ve yetersizlikle sonuçlanan bir çeşit Rus Hamlet’i (s. 97).

Bu bağlamda İvanov’un intiharı da bütün bu ruhsal çıkışsızlığın sonucu olmaktadır.

4. Felsefi Açıdan İvanov’un İntiharı

4.1. Arthur Schopenhauer ve David Hume’in Görüşleri Bağlamında İvanov’da İntihar

Schopenhauer; “İçinde anlam bulunmayan dünya bütünüyle kötüdür ve var olmamak yeğdir” (Gökberk, 2015: 399) der ve bireyin intihar hakkına sahip olduğunu kabul eder ancak bunu tasvip etmez. Ona göre, intihar bireyin doğaya sorduğu bir sorudur.

“İntihar en yüksek ahlaki hedefe erişmekten alıkoyar çünkü o bu sefalet ve mutsuzluk dünyasından gerçek kurtuluşun yerine sadece zahiren öyle görünen bir kurtuluşu koyar”

(Schopenhauer, 2014: 83). Schopenhauer'e göre birey, intihar ederek yalnızca acı çeken bedeninin acısına son verebilir, sonsuz sürekliliklerine engel olamazlar.

Schopenhauer kötümserdir. Ona göre dünya iyi bir yer değildir ve bu dünyadan uzaklaşıp kurtuluşa ulaşmanın bir yolunu bulmamız gerekir. Kurtuluşa, dünyanın 'ne olduğunu' bize kavratmış olan bilgiye dayanarak, yaşama istencini reddetmekle, yadsımakla, istemelerimize son vermekle varılabileceğini söylemektedir. Ancak yaşamı yadsımanın bir yolu olan intiharı uygun bulmaz. Çünkü insan intihar ederek, bütün görünmelerinde yaşamın kendisini değil de ancak o andaki kendisi için hoş olmayan, katlanamadığı biçimini reddetmektedir. Bundan dolayı intiharın öze değil, özün bir görünümüne dokunduğunu söyler. Schopenhauer'in istediği ise istencin kendisine doğrudan öze karşı gelmek, karşı çıkmaktır (Gökberk, 2015: 404-405).

İvanov'un pesimist yaklaşımı Schopenhauer'in düşüncelerine bir anlamda benzemektedir. Dördüncü perdenin on birinci sahnesinde Saşa ile İvanov arasındaki konuşma bu duruma örnek gösterebilir:

Saşa: Dur... Söylediklerinden anladığıma göre, demek ki mızızlıktan, sızlanmaktan bıktın, artık yeni bir hayata başlamanın zamanı geldi!.. Bu çok güzel bir şey!..

İvanov: Ben hiç de güzel bir şey göremiyorum burada! Hangi yeni hayat? Geri dönülmez biçimde mahvolmuş bir adamım ben! Artık sen de bunu anlamalısın. Yeni bir hayat! (Çehov, 2006: 79)

İvanov: Ne zamandır baş aşağı yuvarlanıyordum! Artık durmam gerekiyor. Her şey burada bitmeli! (...) (Çehov, 2006: 85)

İvanov'un hayatını mahvolmuş görmesi, sonuçta kötü giden hayatına ve acılarına son vermesi, Schopenhauer'in söylediği kötü giden bir hayatı bir şekilde yadsımasına olanak tanımaktadır. O ya da bu şekilde İvanov'un intiharı, kötü giden ve hali hazırda zaten kötü olan hayata karşı bir reddediş tepkisi olarak görünebilir.

David Hume, intiharın suç olduğu fikrini çürütmeye çalışmakta ve bireyin intihar hakkına sahip olduğu görüşüne katılmaktadır. "Hayatta emekli olan bir adam, topluma zarar vermez. Sadece faydalı olmaya bir son verir, etkisi de küçücük bir yara kadardır" (Hume, 2017: 22). Hume'ye göre intihar, ilahi yasaya karşı gelmek değildir; çünkü bu yasa doğa yasasıyla birlikte işlemekte ve insanın doğadaki yerini bulmasına yardımcı olmaktadır. Kimsenin yaşamaya değer bir hayattan vazgeçeceğine inanmamaktadır. Hastalığın, talihsizliğin ve yaşlılığın yaşamı yük haline getirebileceğini kabul eden kimsenin intiharı sorgulayamayacağını söyler. Hume'ye göre insanın sağlığı veya talihi

gibi önemli sebepler olmadıkça intihar eden kişi, bütün haz ve neşesini zehirleyen dermansız bir ahlak bozukluğu ve kasvetli bir ruh haliyle lanetlenmiştir (Hume, 2017: 13-24).

Eğer intihar, sözüm ona suçsa bizi ona sadece korkaklık yöneltebilir. Eğer suç değilse sağduyu ve cesaret, hayat yük haline geldiğinde varoluştan derhal kurtulmaya çekmelidir bizi. Böyle durumlarda topluma faydalı olmanın tek yolu budur. Bir örnek oluşturur ve bu örnek benimsendiğinde herkese hayatta mutluluğu koruma şansı ve tüm tehlike ve acılardan kurtulma özgürlüğü verir” (Hume, 2017: 24).

Bu durumda Hume'nin görüşleri kapsamında İvanov'un şu sözleri anlamlıdır:

İvanov:(...) Otuz beşinde yorgun düşmüş, düş kırıklığına uğramış, değersiz zaferlerinin ağırlığı altında ezilmiş bir adam var karşında; utançtan boğuluyorum, güçsüzlüğümle alay ediyorum... (...) (Çehov, 2006: 83)

Bu bakımdan, Hume'nin söylediği hayattaki bütün amaçlarını tamamlamış veyahut da artık tamamlama imkânı bulunmayan İvanov için son derece mantıklı bir sonudur. Zira İvanov'un etrafındakileri mutsuz ettiği, aşkın bile onu kendine getirmediği bir hayat anlamsızdır ve bu anlamsızlığı sona erdirmek İvanov'un tercihi olmaktadır.

4.2. Varoluşçuluk Felsefesi Bağlamında İvanov'da İntihar (Kierkegaard, Camus ve Sartre)

İnsanın varoluşuyla doğal nesnelere varlık türü arasındaki ilişkiyi vurgulayan varoluşçuluk, iradesi ve bilinci olan insanların, irade ve bilinçten yoksun nesnelere dünyasına fırlatılmış olduğuna öne sürer. Bu anlamda varoluşçuluk, dünyada insan olarak var olmanın ne anlama geldiğini araştırır ve analiz eder (Çüçen, 2015: 19).

Varoluşçuluğa göre varlık özden önce gelir. Çünkü, insan özünü kendisi yaratır. İnsan önce vardır sonra bu ya da şu şekilde olur (Sartre, 2015: 8). Yani varlığın ve dolayısıyla insanın varoluştan önce geldiği, onun davranış ve tutumlarını belirleyen şeyin sonradan geliştiğini saptar bunun üzerinde yoğunlaşır. Varoluşçuluk, her bireyin kendi biricik deneyimleri olduğunu ve bu deneyimler doğrultusunda kendi varoluşlarının olduğunu önerir (Çüçen, 2015: 20). Varoluşçu yazarlar, bireyin (kimine göre; burjuva, işçi, bütün insanlık vb.) umutsuzluğunu, yalnızlığını, güvensizliğini belirtirlerken aynı zamanda insanı ezen, kişiliğini silen toptancı topluma da karşı çıkarlar. Bu nedenle öznelliğe ve bireyciliğe önem verirler (Sartre, 2015: 11).

Varoluşçulara göre insan kendi varoluşunu gerçekleştirmekte özgürdür. İnsan, insan olma özgürlüğünü seçebilen tek varlıktır. Varoluşunu ya da varolmayışını seçme konusunda özgür olan birey, bu seçimden de yalnızca kendisi sorumludur. Bu noktada özgür olmak önemlidir çünkü özgür olmayan insan varoluşunu gerçekleştiremez. (Çüçen,

2015: 33-34) Varoluşçulara göre insan bireysel orijinalitesi çerçevesinde değerlendirilmelidir ve evrensel bir insan özünün yerini, insan varoluşundan önce gelmeyen kişisel özler almalıdır. Sonuçta her insan kendine özgü özünü yine bireysel seçimleriyle zaman içerisinde oluşturmaktadır (Erol, 2007: 84).

Kierkegaard'a (2004) göre umutsuzluk ölümcül hastalıktır. Bu hastalıktan ölünmesinden veyahut da ölümlerine sona ermesinden çok, hastalığın işkencesi, can çekişen ama ölemeden ölümlerine savaşan kişi gibi ölmemektedir, sürekli bir can çekişme hâli içindedir. Umutsuzluğunun özü de yaşamın hiçbir şey olmamasıdır (s. 9). Ruhun hastalığı olan umutsuzluk, varoluşsal bir deneyimdir. Umutsuzluk ne başka biri ne kendi olabilen insanın hastalığıdır. Bu nedenle umutsuzluk, kişinin kendinden kurtulamamasının işkencesidir (Çüçen, 2015: 99).

Kendini öldürmenin umutsuzluk olduğu bilinciyle, yani gerçek intihar fikriyle kendimizi öldürdüğümüz zaman, kendini öldürmenin umutsuzluk olduğunu gerçekten bilmeden kendimizi öldürdüğümüz zamana göre daha fazla umutsuzuzdur! Aksine yanlış bir intihar fikriyle kendimizi öldürdüğümüz zaman bu daha az şiddetli bir umutsuzluktur. Diğer taraftan, kendimizi öldürürken kendimiz üzerindeki aydınlığa ne kadar çok kavuşmuşsak (ben'in bilinci) huzursuz ve karanlık bir ruh durumu ile kendini öldüren bir başkasına oranla, sahip olduğumuz umutsuzluk o kadar fazla şiddetlidir (Kierkegaard, 2004: 60-61).

Kierkegaard'a göre "tinin en üst derecedeki günahı, yaşamdan kaçma, Tanrı'ya karşı baş kaldırma olan intihar"dır (Kierkegaard, 2004: 54). Kierkegaard, umutsuzluğun bireyin benliğini oluşturmasının aracı olduğunu iddia etmektedir. Tanrıdan uzaklaştığında ise umutsuzluğu artmaktadır. Sonuçta insan eylemleriyle Tanrı'dan ne kadar uzaklaşırsa umutsuzluğu da o kadar artmakta, Tanrı'ya yönelerek umutsuzluktan kurtulmaktadır. Çünkü umutsuz insan benliğinin farkında olmayan, kendisi olmak isteyen, veyahut da meydan okuyan ve kendisi olmak istemeyen zayıf kişidir (Çelebi, 2013: 257).

Kierkegaard'ın görüşleri dahilinde, şunu söyleyebiliriz ki; İvanov'un intiharı umutsuzluğunu yok ederek kendi beninden kurtulmasıdır. Zira İvanov'da yaşadığı ruhsal çöküntünün de etkisiyle ne kendisi olabilmekte ne de başka biri olabilmektedir. Bu bakımdan İvanov'un birinci perde on birinci sahnede Anna ile konuşması şu şekildedir:

İvanov: (...) Ev beni öldürüyor! Güneş batmaz bir keder ruhumu ezmeye başlıyor. Korkunç bir keder! Nedeninin sorma bunun. Ben de bilmiyorum. Yemin ederim ki bilmiyorum. Lebedevler'e gidiyorum, aynı keder orda da bütün ağırlığıyla ruhuma çörekleniyor? Dönüyorum, aynı. Ümitsizlik bu; tam bir ümitsizlik!.. (Çehov, 2006: 17)

Albert Camus'un felsefesinde ise önemli bir kavram olan "saçma", intiharı açıklamakta da önemli bir kavramdır. Camus'a göre saçma, insanın kendi aklıyla dünyayı bir bütün olarak algılamak ve açıklamak isterken yine akli ve dünya arasında bir uçurumun oluşturduğu deneyimdir (Çüçen, 2015: 190). "Kendini öldürmek, bir anlamda, melodramlarda olduğu gibi içindekini söylemektir. (...) Yalnızca, 'çabalamaya değmez' demektir kendini öldürmek. Yaşamak hiçbir zaman kolay değildir kuşkusuz" (Camus, 2017:23-24).

Camus'a göre, intihar eden kişiler yaşamın kendilerini aştığı ve yaşamı anlamlandıramamak duygusu içinde olduklarını belirtmektedir (Çüçen, 2015: 189). Camus için hayat aslında yaşamaya değmeyecek kadar saçma bir yer olmasına karşın yaşamak gerekmektedir. Bu bakımdan, İvanov'un şu sözleri anlamlı görünmektedir:

İvanov:(...) Yaşlandım ben, yaşlı bir adamın gecelik entarisini giyindim... Yorgun, bitkin, parça parça, inançsız, aşksız, ağır bir baş ve tembel bir ruhla insanların arasında başıboş dolaşıyor ve şu sorulara karşılık bulamıyorum. Kimim ben? Niçin yaşıyorum, amacım ne? Aşk saçma bir şey, okşayışlar gereksizce tatlı, çalışma anlamsız, şarkılar ve ateşli söylevlerse bayağı ve eski. Nereye gidersem gideyim, kendimle birlikte tasa, soğuk bir can sıkıntısı, hoşnutsuzluk ve yaşama iğretisi taşıyorum... (...) (Çehov, 2006: 83)

İvanov: İşte yine o duygu! Sanki tıka basa zehirli mantar yemişim!... (Çehov, 2006: 64)

İvanov'un kendini, hayatı ve amacını anlamlandıramaması, Camus'un saçma kavramıyla örtüşmektedir. Şener (2003), Çehov oyunlarında kişilerin kendi yaşamlarının akışını denetleme gücünden yoksun olduklarını bunun nedenini de akışın yönünü ve amacını saptayamadıkları olduğunu söylemektedir (s.62). Hayatı algılayamayan İvanov, yaşama tutunacak bir neden bulamaz ve sonunda her gün yaşadığı bu çırpıntıyı intihar ederek yok eder.

Camus'ta olduğu gibi Sartre'da da önemli olan kavram "bulantı"dır. Sartre Varoluşçuluk (2015) eserinde bulantıyı şu şekilde açıklamaktadır:

İnsan her şeyden önce, kendisini manasız bir varlık ve beyhude bir hayat karşısında bulmaktadır. Zira bu varlık yaratılmamıştır, hiçbir sebebe dayandırılmayacağı için de gereksiz, fazla ve saçmadır. Bu durum ile karşı karşıya gelme, insanda bir irkilme ve tikslenme hali vücuda getirir. Sartre, buna "bulantı" adını vermektedir (Aktaran: Çelebi, 2013: 254).

Sartre, intihar için ise şunları söylemektedir:

Şimdilik insan-gerçekliğinin kendini dilediği gibi seçebildiğim, seçmemezlik edemeyeceğini,hatta olmayı reddetmesinin bile mümkün olmadığını söylemekle yetineceğiz:aslında intihar, olmanın seçimi ve olumlanmasıdır. İnsan-gerçekliği

kendisine **verilen** bu varlık aracılığıyla, varlığın tümel olumsuzluğuna ve saçmalık diye adlandırdığımız şeye katılır. Bu seçim, gerekçesiz olduğu için değil, seçmeme imkânı bulunmadığı için saçmadır. Hangisi olursa olsun, seçim temellendirilir ve varlık tarafından yeniden yakalanır, çünkü olan seçimdir (Sartre, 2010 :603).

Sartre'a göre, farkında olan her birey varoluş sancısı çeker. İntihar da sonuç olarak bir tercihtir ve bunu tercih etmekte de özgürdür ancak onun için önemli olan devam etmektir. Çünkü tercihler Sartre'a göre bireyi belirler. Bu bağlamda, sonuçta intihar seçim özgürlüğüyle hayatını sonlandırmaktır. Bulantı yaşayan insanın kendini sona erdirmesi de bu seçim özgürlüğü ve varoluşsal sancı ile açıklanabilir.

İvanov: (...) Fakat düşüncelerim karmakarışık, bir tembellik ruhumu zincire vurdu, kendimi anlamaya gücüm yetmiyor. İnsanları da anlayamaz oldum, kendimi de... (...) (Çehov, 2006: 10)

İvanov: (yalnız) Kötü, zavallı, değersiz bir adamım ben. Bana ancak Pâşa gibi zavallı, ayyaş, bitik biri, sevgi, saygı duyabilir. Tanrım, nasıl hor görüyorum kendimi! Nasıl derin bir tiksinti duyuyorum kendi sesimden, kendi adımlarımdan, kendi ellerimden, giysilerimden, düşüncelerimden. Fakat ne kadar onur kırıcı! (...) (Çehov, 2006: 56)

İvanov: (...) Ömrüm boyunca hiçbir zaman yalan söylememiş, hayata iftira etmemiştim. Fakat böyle mızımız biri olunca kendim de sezmeden hayatı karalamaya, kaderden yakınmaya, acınmaya başladım. Bu yaşama iğrentisi beni dinleyenlere de bulaşıyor, onlar da hayattan soğuyorlar. Şu durumuma bir bak! Yaşamakla sanki doğaya lütüfta bulunuyorum. Şeytan canımı alsın benim! (Çehov, 2006: 79)

İvanov'un değişen toplumsal süreçlerle birlikte yaşadığı bulantı, tikslenme ve anlamsızlık onun hayatı anlamakta zorlanmasına neden olmakla birlikte bir amaç gütmemesine de neden olmaktadır. Bu bağlamda Sartre'nin söylediği üzere seçim özgürlüğüyle hayatına son vermek, bütün bulantı halindeki insanın hayatı reddetmesidir. Dolayısıyla İvanov da yaşadığı bu sancuları reddederek intihar etmektedir.

SONUÇ

Toprak reformu ile başlayan toplumsal değişim, geç kapitalistleşen Rusya'da yeni bir sınıfın oluşmasına ve toprak sahibi aristokratların varlıklarını kaybetmesine neden olmuştur. Geçiş dönemi yazarı olan Çehov, 1897 yılında yazmış olduğu İvanov'da bu süreci, toprağını kaybeden ve gittikçe fakirleşen, aristokrat sınıf üzerinden anlatmıştır. Oyunun sonunda İvanov'un intihar ederek yaşamına son vermesi ise yaşanan bu durumun bir uzantısı olarak görünmektedir.

Bu doğrultuda, İvanov'un intiharının sosyolojik olarak toplumsal dengenin ani değişimlerle sallantıya girmesinden dolayı, hâkim sınıf olan aristokratların toprak ve para

kaybıyla yeni sisteme yabancılaşması bağlamında gerçekleştiği sonucuna varılmıştır. Psikolojik açıdan, yaşanan bu değişimin yarattığı melankoli nedeniyle kendini değersizleştirilmesi ve sisteme adapte olamaması sonucunda intihar ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Felsefi olarak ise, yaşanan bu değişim ve psikolojik çöküntü ile birlikte hayatı anlamlandıramayan İvanov'un intihar ederek değişen hayatı ve bu varoluşsal sancıyı reddettiği sonucuna varılmıştır.

KAYNAKÇA

Akyüz, Hüseyin (1992) *Eğitim Sosyolojisinin Temel Kavram ve Alanları Üzerine Bir Araştırma*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi

Alvarez, A. (1999). *İntihar: Kan Dökücü Tanrı*.Zulal Çil Sarıkaya (Çev.). Ankara: Öteki Yayınevi

Arkun, Nezahat. (1963). *İntiharın Psikodinamikleri*. İstanbul: Baha Matbaası

Atak, Seyit Ahmet. (2007). *Varoluşçularda Ölüm Problemine Genel Bir Bakış*. Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi, Sayı: 10. <http://sbard.org/pdf/sbard/010/83-93%20seyit%20ahmet%20atak.pdf> (Erişim Tarihi: 31.12.2017)

Boran, Tunç. (2006). *1993-2002 Yılları Arasında Türkiye'deki İntihar Olaylarının Sosyolojik Açısından Değerlendirilmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.

https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=biL2P3cCsPgUNjVdV2BsGH0sXVII9aDKBgvAiJQcl3PH5-jYGi_HUubFhOd9Yxj0 (Erişim Tarihi: 21.11.2017)

Camus, Albert. (2017). *SisifosSöyleni*. Tahsin Yücel (Çev.). İstanbul: Can Sanat Yayınları

Çehov, Anton. (2006). *Büyük Oyunlar*. Ataol Behramoğlu (Çev.). İstanbul: İş Bankası Yayınları

Çelebi, Vedat. (2013). *J. P. Sartre ve S. Kierkegaard'ın Varoluşçuluk Düşüncelerinin Karşılaştırılması*.Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. Cilt: 23, Sayı: 2, Sayfa: 247-262, Elazığ.

<http://dergipark.ulakbim.gov.tr/firatsbed/article/download/5000175425/5000158205> (Erişim Tarihi: 27.12.2017)

- Çüçen, Kadir A. (2015). *Varoluş Filozofları*. İstanbul: Sentez
- Durkheim, Emile. (2002). *İntihar: Toplumbilimsel İnceleme*. Özer Ozankaya (Çev.). İstanbul: Cem Yayınevi
- Edinsel, Kerim. (2014). *Sosyolojik Düşünme ve Çözümleme: Etkenler, Oluşum Süreçleri ve Etkiler*. İstanbul: Kabalcı Yayıncılık
- Erol, Nilüfer. (2011). *Toplumsal Değişme ve Eğitim: “Temel İlişkiler, Çelişkiler, Tartışmalar”*. Akademik Bakış, Cilt 5, Sayı 9. <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/gav/article/view/5000141964/5000129774> (30.12.2017)
- Freud, Sigmund. (1964). Yas ve Melankoli. (R. Uslu, O.E. Erksun çev.). <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/21/64/608.pdf> (Erişim Tarihi: 23.11.2017)
- Gökberk, Macit. (2015). *Felsefe Tarihi*. İstanbul: Remzi Kitabevi
- Güney, Beyza Gülin. (2015). *Rus Modernleşmesi ve 1917 Ekim Devrimi Öncesi Çarlık Rusyası'nın Toplumsal, Siyasal ve Demografik Görüntüsü*. İstanbul. https://www.academia.edu/12291267/Rus_Modernleşmesi_ve_1917_Ekim_Devrimi_Öncesi_Çarlık_Rusyasının_Toplumsal_Siyasal_ve_Demografik_Görüntüsü (Erişim Tarihi:22.10.2017)
- Hume, David. (2017). *İntihar*. Önder Karaçanak (Çev.). İstanbul: Terfika Yayınları
- Jamison, Kay Redfield. (2004). *Erken Çöken Karanlık: İntiharı Anlamak*. Emine Bademci (Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları
- Kaya, Nihat. (2014). *Yaşamak İstiyorum*. İstanbul: Nesil Yayın Grubu
- Kierkegaard, Soren. (2004). *Ölümcül Hastalık Umutsuzluk*. Mehmet Mukadder Yakupoğlu (Çev.). Ankara: Doğubatu Yayınları
- Kongar, Emre. (2013). *Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği*. İstanbul: Remzi Kitabevi
- Marx, Karl. (2006). *İntihar Üzerine*. Barış Çoban, Zeynep Özaslan (Der ve Çev.). İstanbul: Yenihayat Kütüphanesi.
- Nutku, Hülya. (2001). *Oyun Sanatbilimi Dramaturgi*. İstanbul: Mitos Boyut Yayınları

Sartre, Jean-Paul (2010). *Varlık ve Hiçlik: Fenomenolojik Ontoloji Denemesi*. Turhan Ilgaz, Gaye Çankaya Eksen. İstanbul: İthaki Yayınları

Sartre, Jean-Paul. (2015). *Varoluşçuluk*. Asım Bezirci (Çev.). İstanbul: Say Yayınları

Schopenhauer, Arthur. (2014). *Hayatın Anlamı*. Ahmet Aydoğan (Çev.). İstanbul: Say Yayınları

Somer, Kenan. (1970). *100 Soruda Ekim İhtilali*. İstanbul: Gerçek Yayınevi

Swingewood, Alan. (1998). *Sosyolojik Düşüncenin Kısa Tarihi*. Osman Akınhay (Çev.) Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları

Şen, Neslihan. (2008). *Batı Düşünce Tarihinde İntiharın Algısal İnşası*. Kaygı. 2008/11

http://psikiyatricsosyalhizmet.com/wpcontent/uploads/2010/02/intihar_algisi_batida.pdf
(Erişim Tarihi: 20.12.2017)

Şener, Sevda (2003). *İnsanı Geçitlerde Sınayan Sanat: Dram Sanatı*. İstanbul: Mitos-Boyut Yayınları

Şener, Sevda (2016). *Yaşamın Kırılma Noktasında Dram Sanatı*. Ankara: Dost Kitabevi Yayınları

Troyat, Henri. (1987). *Çehov: Yaşamı/Sanatı*. Vedat Günyol (Çev.). İstanbul: Ada Yayınları

Wallace, R., Wolf, A. (2013). *Çağdaş Sosyoloji Kuramları: Klasik Geleneğin Genişletilmesi*. Leyla Elburuz&RamiAyas (Çev.). Ankara: Bağlam